

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©2026 ШЕПЕЛЬ Т. В.

УДК 339.5(477):339.9
JEL: F10; F14; F15; L80; O50

Шепель Т. В. Зовнішня торгівля України в контексті глобальних економічних трансформацій: сучасні реалії та перспективи

У статті здійснено комплексне дослідження експортного потенціалу України в умовах воєнної економіки та глобальних трансформацій світового господарства. Обґрунтовано, що зовнішньоекономічна діяльність держави функціонує як багаторівнева динамічна система, у межах якої експорт виступає ключовим чинником забезпечення макроекономічної стабільності та інтеграції в міжнародний економічний простір. Визначено, що в умовах повномасштабної війни експортний потенціал формується під впливом сукупності взаємопов'язаних чинників, серед яких внутрішній виробничий потенціал, ресурсне забезпечення, технологічний рівень економіки, галузева структура, геополітичні умови тощо. Дослідження товарної структури експорту засвідчило домінування аграрної продукції при поступовій диверсифікації за рахунок зростання частки металургійної та машинобудівної продукції. Виявлено тенденції до скорочення експорту окремих ключових товарних груп. Окрему увагу приділено географічній структурі зовнішньої торгівлі, яка характеризується посиленням євроінтеграційного вектора, зростанням частки країн ЄС та одночасним скороченням ролі країн СНД. Водночас встановлено наявність високої концентрації експортних потоків на обмеженому колі ключових партнерів, що формує певні ризики для економічної стійкості. Виявлено також процеси диверсифікації ринків збуту завдяки активізації співпраці з країнами Азії та Африки. Узагальнення результатів дослідження дозволило обґрунтувати необхідність структурної трансформації експортного потенціалу України, що передбачає підвищення частки продукції з високою доданою вартістю, розвиток переробної промисловості, модернізацію виробництва, удосконалення логістичної інфраструктури та посилення інституційної підтримки експортерів. Доведено, що реалізація комплексної стратегії розвитку експорту є ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки та забезпечення її стійкого зростання в умовах глобальної нестабільності.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність; зовнішня торгівля; російсько-українська війна; експорт; імпорт; експортний потенціал.

Рис.: 10. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 17.

Шепель Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і маркетингу, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: tetianaksau@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5286-3754>

UDC 339.5(477):339.9
JEL: F10; F14; F15; L80; O50

Shepel T. V. Foreign Trade of Ukraine in the Context of Global Economic Transformations: Modern Realities and Prospects

The article carries out a comprehensive study of the export potential of Ukraine in the context of the wartime economy and global transformations of the world economic management. It is substantiated that the foreign economic activity of the State functions as a multi-level dynamic system, within which exports are a key factor in ensuring macroeconomic stability and integration into the international economic space. It is determined that in conditions of the full-scale war, export potential is formed under the influence of a set of interrelated factors, including internal production potential, resource supply, technological level of the economy, industry structure, geopolitical conditions, etc. The study of the commodity structure of exports showed the dominance of agrarian products with gradual diversification due to the growth of the share of metallurgical and machine-building products. At the same time, trends towards a reduction in exports of certain key commodity groups were identified. Special attention is paid to the geographical structure of foreign trade, which is characterized by the strengthening of the European integration vector, the growth of the share of EU countries and the simultaneous reduction of the role of CIS countries. At the same time, a high concentration of export flows on a limited circle of key partners was determined, which creates certain risks for economic stability. Processes of diversification of sales markets due to the intensification of cooperation with Asian and African countries were also identified. The generalization of the research results made it possible to substantiate the need for structural transformation of Ukraine's export potential, which involves increasing the share of products with high added value, developing the processing industry, modernizing production, improving logistics infrastructure and strengthening institutional support for exporters. It is proved that the implementation of a comprehensive export development strategy is a key prerequisite for increasing the competitiveness of the national economy and ensuring its sustainable growth in conditions of global instability.

Keywords: foreign economic activity; foreign trade; Russian-Ukrainian war; exports; imports; export potential.

Fig.: 10. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 17.

Shepel Tetiana V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Marketing, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: tetianaksau@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5286-3754>

У сучасних умовах глобалізації та посилення міжнародної економічної взаємодії зовнішньоекономічна діяльність виступає одним із ключових чинників розвитку національної економіки. Для України, яка перебуває у стані повномасштабної війни, функціонування зовнішньоекономічної системи зазнає суттєвих структурних змін. Руйнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, зміна географії торгівлі та трансформація світової кон'юнктури формують нові виклики для реалізації експортного потенціалу. Водночас зазначені процеси супроводжуються адаптаційними механізмами, що проявляються в диверсифікації ринків збуту, розвитку альтернативних шляхів експорту та поступовій переорієнтації на європейський, економічний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам сучасного стану зовнішньої торгівлі присвячено чимало наукових праць. Постійні зміни в законодавчій базі країни, на шляху сучасного євроінтеграційного простору в контексті глобальних економічних трансформацій, потребують значної уваги. У працях провідних вітчизняних вчених, таких як С. Кваша, О. Павленко, В. Вакулєнко [1], О. Шпатакова [2], О. Гетьманенко [3], Л. Скляр, М. Максименко [4], І. Гаврилюк [5], А. Нудьга, І. Магнаєнко [6], Є. Салій, О. Салій [7], Н. Скопенко зі співавторами [8] та інших учених проаналізовано сферу зовнішньоекономічних відносин в умовах війни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дискусійними є питання довгострокової ефективності інтеграції України у глобальні ланцюги доданої вартості та оптимальних механізмів диверсифікації зовнішньоторговельних ринків в умовах геополітичної нестабільності.

Метою статті є комплексне дослідження сучасного стану, структурних особливостей і тенденцій розвитку експортного потенціалу України в умовах воєнної економіки, а також обґрунтування напрямів його підвищення з урахуванням внутрішніх і зовнішніх викликів.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження слугували сучасні положення та законодавчі акти України про зовнішньоекономічну діяльність, наукова література вчених-економістів з проблем експортно-імпортних відносин за товарною структурою та структурою зовнішньої торгівлі країни. У роботі було використано відповідні методи економічних досліджень, зокрема: аналіз, синтез, узагальнення, статистичний аналіз, порівняння.

Результати дослідження. На сьогодні Україна активізує свою зовнішньоекономічну діяльність, яка включає зовнішню торгівлю товарами та послугами, прямі інвестиції в державу та економіку інших країн. Базою зовнішньоекономічної діяль-

ності країни є її зовнішня торгівля, яка здійснюється у двох основних формах: експорт та імпорт. Саме завдяки їх раціональному співвідношенню може формуватися позитивне сальдо платіжного балансу держави.

На підставі Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [9] регулюється продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності через митний кордон України, включно з реекспортом товарів.

В умовах повномасштабної війни експортний потенціал України набув рис складної, динамічної системи, в якій внутрішні виробничі можливості, зовнішній попит, а також сукупність стимулюючих і стримуючих факторів перебувають у постійній взаємодії. Його доцільно розглядати не ізольовано, а як цілісну конструкцію, де кожен елемент логічно впливає з попереднього та водночас визначає наступний (рис. 1) [1; 2; 4–6; 10].

Передусім, базовим рівнем формування експортного потенціалу виступає пропозиція, тобто внутрішній потенціал національної економіки. Саме вона визначає, які обсяги товарів і послуг країна здатна виробити та запропонувати на зовнішніх ринках [11].

У воєнних умовах виробничий потенціал зазнає істотних втрат через руйнування підприємств, втрату територій та порушення виробничих ланцюгів. Проте ці негативні явища не є визначальними без урахування ресурсного забезпечення, яке формує основу відтворення виробництва. Наявність сировинної бази, енергетичних ресурсів і трудового потенціалу створюють передумови для збереження економічної активності, хоча й у трансформованому вигляді.

Разом із тим, ресурсна база сама по собі не гарантує ефективної участі в міжнародній торгівлі, що логічно підводить до ролі технологічного рівня виробництва. Саме вона визначає продуктивність, якість продукції та здатність економіки адаптуватися до кризових умов. У даному контексті особливої ваги набуває диференціація між традиційними галузями, які часто демонструють технологічну інерцію, та сектором інформаційних технологій, що характеризується високою мобільністю та стійкістю. Від технологічного рівня безпосередньо залежить і галузева структура економіки, яка в умовах війни зазнає спрощення та концентрації на найбільш життєздатних сегментах, передусім аграрному виробництві та експорті послуг [2].

Проте навіть сформована галузева структура не забезпечує автоматичної конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Це зумовлює необхід-

Рис. 1. Структурні елементи експортного потенціалу України в умовах війни

Джерело: сформовано автором за даними [1; 2; 4-6; 10].

ність переходу до аналізу якості продукції та її відповідності міжнародним стандартам. У процесі євроінтеграції ці вимоги посилюються, що змушує українських виробників адаптуватися до нових регуляторних умов. Водночас така адаптація неможлива без належного інституційного забезпечення, яке включає державну підтримку, експортно-кредитні механізми та сприяння бізнесу. Саме інституційне середовище виступає тим зв'язуючим елементом, який поєднує внутрішні можливості економіки з умовами їх реалізації [3].

В умовах війни релокація підприємств, зміна виробничих програм і швидке реагування на нові виклики стають не просто перевагою, а необхідною умовою виживання. Тому внутрішній потенціал формує основу експортної діяльності, однак його реалізація можлива лише за наявності відповідного зовнішнього попиту.

Зростання попиту на продовольство створює додаткові можливості для України, проте ці можливості реалізуються нерівномірно, залежно від географічної структури експорту. Втрата частини традиційних ринків і посилення інтеграції з ЄС змінюють просторову конфігурацію експорту. Од-

нак географічний аспект тісно пов'язаний із товарною структурою попиту.

Водночас жоден із зазначених факторів не може бути повноцінно зрозумілий без урахування цінової кон'юнктури світових ринків. Коливання цін виступають своєрідним сигналом, який координує взаємодію попиту та пропозиції. Проте ціновий фактор не є єдиним регулятором, оскільки дедалі більшого значення набувають вимоги до якості, екологічності та сертифікації продукції. Це підводить до необхідності врахування торговельних умов, включно з митними режимами, квотами та угодами про вільну торгівлю, які визначають інституційні рамки доступу до ринків [5-7].

Разом із тим, економічні чинники попиту не можуть розглядатися ізольовано від політичних. Геополітична ситуація, міжнародна підтримка України та санкційна політика формують специфічне середовище, в якому функціонує експорт. У ньому неминуче загострюється конкуренція, що змушує українських експортерів не лише адаптуватися, а й активно відстоювати свої позиції на світових ринках.

Однак взаємодія попиту та пропозиції опосередковується системою стимулів, які сприяють розвитку експорту. Державна політика, спрямована на дерегуляцію та спрощення процедур, створює базові умови для активізації зовнішньоекономічної діяльності. Проте внутрішніх заходів недостатньо, що зумовлює важливість міжнародної підтримки у вигляді фінансової допомоги та торговельних преференцій. Саме вона дозволяє компенсувати частину втрат, спричинених війною [8].

Своєю чергою, розвиток альтернативних шляхів експорту через західні кордони та дунайські порти забезпечує фізичну можливість реалізації як внутрішнього потенціалу, так і зовнішнього попиту. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від валютної політики, яка стабілізує фінансове середовище та знижує ризики для експортерів.

Втім, поряд зі стимулами, існує система бар'єрів, яка обмежує реалізацію експортного потенціалу. Найбільш очевидними та водночас визначальними є воєнні ризики, що безпосередньо впливають на всі інші аспекти економічної діяльності. Подальшим наслідком цих процесів стають регуляторні бар'єри, які, навіть будучи формально нейтральними, в умовах війни набувають більшої ваги через ускладнення процедур і невизначеність. Усі зазначені внутрішні обмеження накладаються на зовнішньоекономічні фактори, включно з нестабільністю світових ринків і протекціоністськими заходами інших держав, що остаточно формує складне та суперечливе середовище функціонування українського експорту (табл. 1) [12].

Зовнішньоторговельний баланс країни є важливим індикатором стану національної економіки, що відображає співвідношення між експортом та імпортом товарів і послуг. Аналіз наведених даних у табл. 1 свідчить, що упродовж 2013–2024 років для України була характерна стійка тенденція до формування від'ємного сальдо. У 2013–2015 роках дефіцит мав відносно помірний характер і поступово скорочувався (з –123763 млн грн у 2013 р. до –39475 млн грн у 2015 р.), що можна пояснити адаптаційними процесами в економіці та зниженням імпортової активності. З 2016 р. по 2019 р. спостерігається поглиблення дефіциту. Дана динаміка зумовлена випереджальними темпами зростання імпорту порівняно з експортом, що свідчить про посилення імпортозалежності.

У 2020 році відбулося тимчасове покращення зовнішньоторговельного балансу (–44127 млн грн), що пов'язано зі скороченням обсягів міжнародної торгівлі внаслідок глобальної економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19. Станом на 2021 р. дефіцит знову зріс, а у 2022–2024 роках відбулося різке погіршення показників: сальдо досягло –871762 млн грн у 2022 р. та –1449982 млн грн у 2024 р. відповідно. Це є наслідком глибоких економічних потрясінь, спричинених повномасштабним вторгненням росії в Україну, що призвело до скорочення експортного потенціалу.

У 2025 р. зафіксовано різку зміну тенденції – формування значного позитивного сальдо (6893120 млн грн). Вочевидь, разом зі зростанням обсягів експортно-імпортних операцій, імпорт в Україну хронічно випереджає експорт, а їх різниця дедалі більшає (рис. 2) [12].

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний баланс України, млн грн

Рік	Номінальний ВВП за рік	Експорт	Імпорт	Сальдо
2013	1454931	681899	-805662	-123763
2014	1566728	770121	-834133	-64012
2015	1979458	1044541	-1084016	-39475
2016	2383182	1174625	-1323127	-148502
2017	2982920	1430230	-1618749	-188519
2018	3558706	1608890	-1914893	-306003
2019	3974546	1636416	-1947599	-311183
2020	4194102	1637399	-1681526	-44127
2021	5459574	2224704	-2286067	-61363
2022	5191028	1840563	-2712325	-871762
2023	6537825	1868904	-3237014	-1368110
2024	7658659	2252428	-3702410	-1449982
2025	8931194	2262587	4630533	6893120

Джерело: розроблено автором на основі [12].

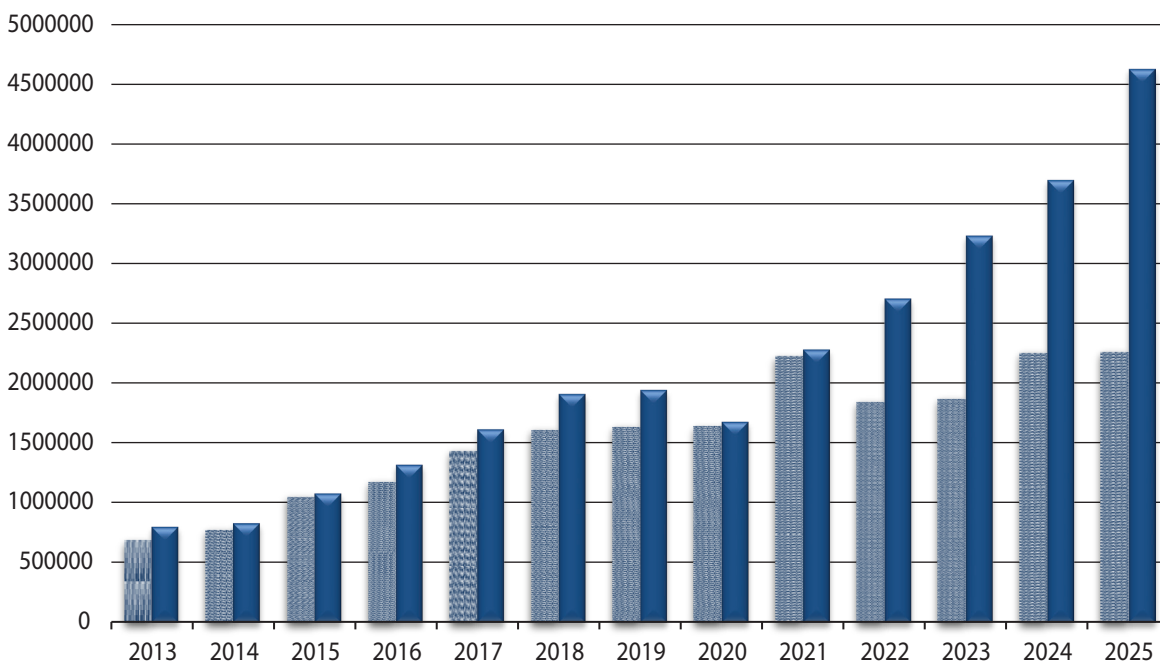

Рис. 2. Структура експортно-імпортних відносин України у 2013–2025 рр., млн грн

Джерело: розроблено автором на основі [11].

Для розкриття сутності економічного потенціалу зовнішньоекономічної діяльності потрібно зосередити увагу на експортних та імпортних можливостях, а також на міжнародній співпраці підприємств України. Поточний стан потенціалу країни було досліджено з використанням аналізу динаміки загального обсягу експорту держави порівняно з імпортом за 2024 р. і січень – червень 2025 р. (табл. 2) [13; 14].

У товарній структурі експорту України продовольчі товари та сільськогосподарська продукція й надалі зберігають домінуючі позиції, хоча їхня частка у вартісному вимірі демонструє тенденцію до поступового скорочення. Зокрема, за підсумками I півріччя 2025 року вона становила 56,1%, тоді як у відповідному періоді 2024 року дорівнювала 59,5%, а в першій половині 2023 року – 60,6%. Зазначена динаміка свідчить про формування стійкої тенденції до диверсифікації товарної структури експорту України та зменшення залежності від аграрного сектора (рис. 3) [12–15].

У 2025 році в структурі товарного експорту України спостерігалось найбільш суттєве скорочення серед основних товарних груп саме в сегменті зернових культур. У загальному обсязі частка їх експорту зменшилася з 22,6% до 18%, що супроводжувалося істотним зниженням вартісних показників: обсяг експорту скоротився з 9,41 млрд дол. США до 7,27 млрд дол. США, тобто на 2,13 млрд дол. США в абсолютному вимірі.

Ключовим фактором загального падіння стало скорочення експорту базових зернових культур – кукурудзи та пшениці, які традиційно формують основну частку валютних надходжень у цій товарній групі. Зокрема, експорт кукурудзи, який у 2024 р. становив 5,07 млрд дол. США і забезпечував 12,2% загального експорту товарів, у 2025 р. знизився до 3,90 млрд дол. США, що відповідає скороченню на 1,17 млрд дол. США та зменшенню частки до 9,7%. Аналогічна тенденція простежується і щодо пшениці: обсяг її експорту зменшився з 3,73 млрд дол. США (9% загального експорту) у 2024 р. до 2,99 млрд дол. США у 2025 р., при цьому частка скоротилася до 7,4% [12–14].

Упродовж 2025 р. зафіксовано відчутне зуження експортної присутності в сегменті насіння та плодів олійних культур, який традиційно формується за рахунок поставок соєвих бобів, ріпаку та соняшнику. Зниження їх питомої ваги з 8,1% до 5,9% супроводжувалося істотним падінням вартісних обсягів експорту – з 3,38 млрд дол. США до 2,36 млрд дол. США, що еквівалентно втраті понад одного мільярда доларів. Вирішальний вплив на цю динаміку справило різке скорочення експорту ріпакового насіння, обсяг якого фактично зменшився більш ніж удвічі, трансформувавшись із 1,85 млрд дол. США до 886,13 млн дол. США та супроводжуючись зниженням його частки в загальній структурі експорту з 4,4% до 2,2%. Паралельно відбулося й зменшення експортних поставок насіння соняшнику, які, хоча й мають значно меншу вагу в

Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2024 р. і протягом січня – червня 2025 р., млн дол. США

Найменування товару	2024 р.			2025 р. (січень – червень)			Зміни до попереднього періоду	
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт
Продовольчі товари та с.-г. продукція	12394	3740	8655	11211	4157	7054	-9,5%	11%
Мінеральні продукти	1759	135	1624	1446	99	1347	-17,8%	-26%
Паливно-енергетичні товари	101	4248	-4146	122	4866	-4744	21%	14,6%
Продукція хімічної промисловості, каучук	594	5928	-5334	645	6209	-5565	8,5%	4,8%
Шкірсьовина, хутро та вироби з них	53	127	-74	47	116	-69	-11,7%	-9%
Деревина та целюлозно-паперові вироби	839	573	267	966	556	410	15,1%	-3%
Текстиль, текстильні вироби, взуття	385	1357	-972	399	1356	-957	4%	-0,1%
Вироби із каміння, скла; кераміка	161	350	-189	177	374	-197	10%	7%
Метали та вироби з них	2142	1916	226	2264	2056	208	5,7%	7%
Машини, устаткування та транспорт	1666	11414	-9748	1878	14849	-12970	12,8%	30,1%
Інші товари	749	3533	-2785	847	3623	-2777	13%	3%
Всього	20842	33319	-12477	20002	38261	-18260	-4%	-14,8%

Джерело: розроблено автором на основі [12–14].

загальній структурі, також продемонстрували негативну динаміку, скоротившись із 65,01 млн дол. США до 42,8 млн дол. США, що додатково підсилює загальну тенденцію до звуження цієї товарної ніші [13–15].

Аналогічні процеси спаду простежуються і в сировинному сегменті, зокрема у групі руд, шлаку та золи, де відбулося зниження як відносних, так і абсолютних показників експорту. Зменшення частки з 6,9% до 5,9% супроводжувалося падінням вартісного обсягу з 2,87 млрд дол. США до 2,38 млрд дол. США, що відображає скорочення майже на півмільярда доларів. Ключовим драйвером такої динаміки виступило зниження експорту агломерованих руд і залізрудних концентратів, які формують основу цієї групи: їх експорт, що в попередньому періоді досягав 1,26 млрд дол. США, скоротився до 877,79 млн дол. США, внаслідок чого їх частка зменшилася до 2,2%, що свідчить про суттєве послаблення позицій України на відповідних сировинних ринках [13–15].

Негативні тенденції також проявилися в сегменті продукції харчової промисловості, зокрема в групі цукру та кондитерських виробів, де спостерігається зниження як обсягів експорту, так і їх структурної значущості. Зменшення частки з 1,6% до 1,2% супроводжувалося скороченням вартості експорту з 648,09 млн дол. США до 474,38 млн дол. США, що відображає втрату понад 170 млн дол. США. Вирішальним чинником стало різке падіння експорту цукру, який у 2024 р. забезпечував близько 1% загального експорту товарів, тоді як у 2025 р. його частка знизилася до 0,5%, а обсяг експорту скоротився майже вдвічі – до 221,37 млн дол. США, що свідчить про суттєве звуження зовнішнього попиту [13].

Менш масштабне, проте показове скорочення зафіксовано і в сегменті їстівних плодів та горіхів, де зниження частки з 0,9% до 0,7% супроводжувалося падінням обсягів експорту з 358,27 млн дол. США до 296,27 млн дол. США [13]. Характерною особливістю цієї групи є

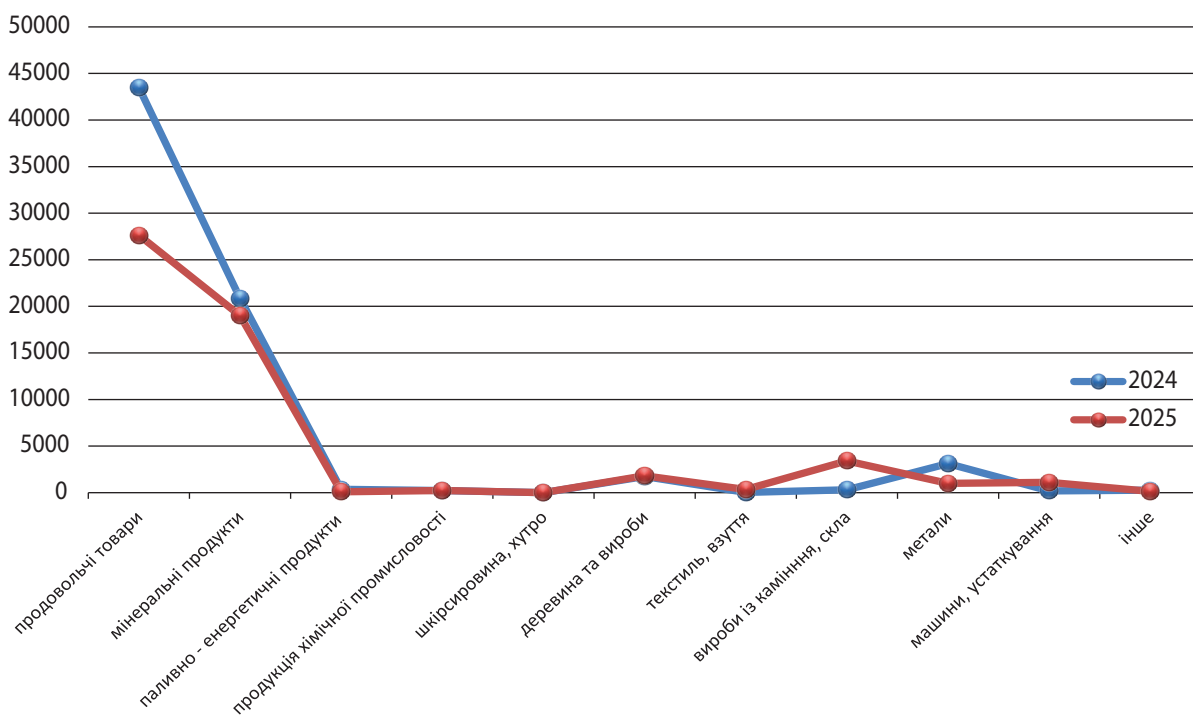

Рис. 3. Товарна структура експорту товарів у 2024–2025 рр. (січень – червень)

Джерело: розроблено автором на основі [12–15].

різке скорочення експорту волоських горіхів без шкаралупи, які раніше формували помітну частину відповідного сегмента: їх експорт обвалився з 82,03 млн дол. США до 3,70 млн дол. США, що свідчить про глибоку дестабілізацію окремих нішевих ринків та підкреслює вразливість окремих товарних позицій до змін зовнішнього середовища (рис. 4).

У 2025 р. у структурі товарного експорту України спостерігалася посилення ролі низки товарних груп, що засвідчує часткову переорієнтацію експортної спеціалізації. Виразне зростання продемонструвала група жирів, яка зберегла провідні позиції у формуванні експортної виручки. Її питома вага зросла з 13,8% до 15,8%, що супроводжувалося збільшенням вартісного обсягу експорту з 5,73 млрд дол. США до 6,38 млрд дол. США, тобто на 658,76 млн дол. США.

Соняшникова олія забезпечила основну частину поставок. Водночас ключовий внесок у приріст забезпечило нарощування експорту сирової соєвої олії, обсяг якої зріс із 302,05 млн дол. США до 574,67 млн дол. США, що супроводжувалося підвищенням її частки в загальному експорті з 0,7% до 1,4% та відображає приріст на 272,62 млн дол. США.

Позитивні зрушення відбулися й у металургійному секторі, зокрема в межах групи чорних металів, де зафіксовано розширення як частки у структурі експорту – з 7,4% до 8,3%, так і обсягів

поставок, що збільшилися з 3,09 млрд дол. США до 3,33 млрд дол. США, забезпечивши приріст на 239,74 млн дол. США. Ключовим фактором цієї динаміки стало зростання експорту чавуну переробного нелегованого: його обсяг підвищився з 500,28 млн дол. США до 759,88 млн дол. США, а частка в загальному експорті зросла з 1,2% до 1,9%, що відповідає збільшенню на 259,60 млн дол. США.

Водночас розширення експортної присутності спостерігалася і в сегменті деревини та виробів з неї, де частка у загальному експорті зросла з 3,5% до 4,2%, а обсяг поставок збільшився з 1,46 млрд дол. США до 1,68 млрд дол. США, що означає приріст на 227,9 млн дол. США. Така динаміка значною мірою була зумовлена зростанням експорту листів для облицювання, обсяг яких підвищився з 217,99 млн дол. США до 260,31 млн дол. США, із відповідним збільшенням частки з 0,5% до 0,6% [15].

Позитивна тенденція також простежується у групі електричних машин, обладнання та їх компонентів, де відбулося збільшення питомої ваги з 5,4% до 6,0% при одночасному зростанні вартісного обсягу експорту з 2,26 млрд дол. США до 2,41 млрд дол. США, що відповідає приросту на 152,96 млн дол. США (рис. 5) [13–15].

У структурі товарного імпорту України у вартісному вимірі домінуючі позиції посідає продукція хімічної промисловості, частка якої становить

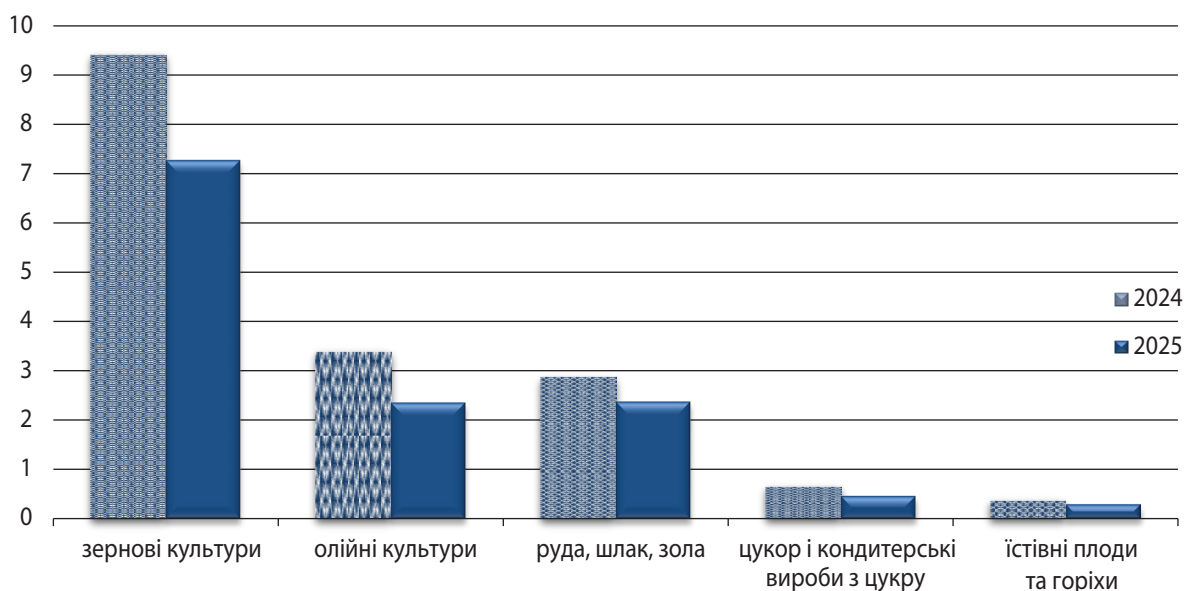

Рис. 4. Найбільша втрата частки в експорті за продовольчими групами, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором на основі [13–15].

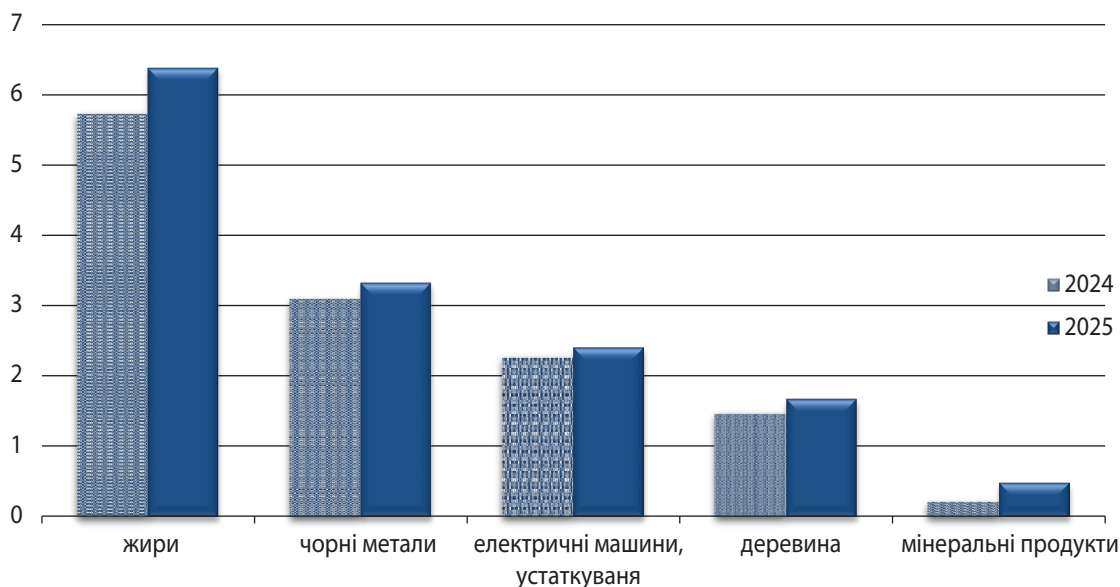

Рис. 5. Найбільша втрата частки в експорті за продовольчими групами, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором на основі [15].

16,2%, демонструючи при цьому певне скорочення на 1,6 відсоткових пункти.

Водночас у першій половині 2025 р. простежується суттєве зростання імпорту паливно-енергетичних ресурсів, унаслідок чого їхня частка досягла 12,7%. Зазначена динаміка обумовлена передусім різким нарощуванням закупівель природного газу, обсяги якого зросли у 3,6 разу (на 830 млн дол. США), а також кам'яного вугілля – у 2,3 разу (на 261 млн дол. США). Додатковим фактором виступає збільшення імпорту електроенергії в 1,5 разу (на 91 млн дол. США). Разом із тим спостерігається

протилежна тенденція щодо нафтопродуктів, імпорт яких скоротився на 16,6%, або на 560 млн дол. США, що свідчить про певну трансформацію структури енергетичного забезпечення країни (рис. 6) [13–15].

Впродовж досліджуваного періоду відбулися трансформації географії експорту товарів з України. Кількісне розширення географії супроводжується збереженням високого рівня концентрації експорту на обмеженому колі ключових партнерів. Зокрема, домінуючу позицію займає

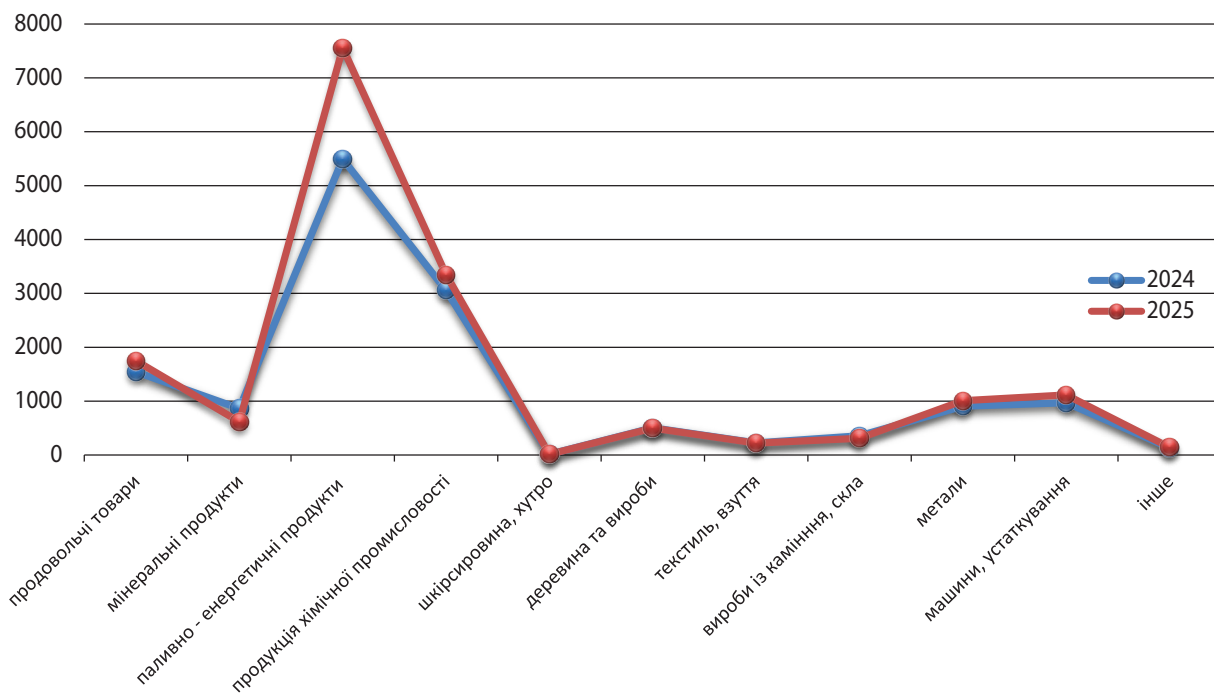

Рис. 6. Товарна структура імпорту товарів у 2024–2025 (січень – червень), млн дол. США

Джерело: розроблено автором на основі [13–15].

Польща, на яку припадає 12,5% загального обсягу експорту, що у вартісному вимірі становить 5,05 млрд дол. США [14].

Логічним продовженням аналізу є розгляд інших країн-лідерів, які формують ядро географічної структури експорту. Другу позицію займає Туреччина із часткою 6,8% (2,73 млрд дол. США), що відображає її стратегічну роль як багатовекторного торговельного партнера. Подальші позиції займають провідні економіки ЄС – Німеччина (6%), Італія (5,7%) та Нідерланди (4,8%), що в сукупності формують значну частину експортного потоку [15].

Аналіз динаміки абсолютного зростання експорту України за підсумками 2025 р. виявляє ключові напрями посилення зовнішньоекономічної активності в географічній структурі торгівлі. Особливу увагу привертають країни, які забезпечили найбільший приріст обсягів імпорту українських товарів.

Провідну позицію за показником абсолютного зростання експорту займає Туреччина, де приріст становив 0,53 млрд дол. США при загальному обсязі 2,73 млрд дол. США [15]. Наступні позиції займають країни ЄС, зокрема Польща та Італія, приріст експорту до яких становив відповідно 0,36 млрд і 0,35 млрд дол. США.

Водночас включення до переліку країн-лідерів Алжиру, де приріст становив 0,31 млрд дол. США, відображає процес географічної диверсифі-

кації експорту. Це свідчить про активізацію співпраці з країнами Африки та зростання ролі цих ринків у структурі зовнішньої торгівлі України, передусім у контексті експорту аграрної продукції. Подібним чином зростання експорту до Молдови (+0,22 млрд дол. США) [13–15] демонструє посилення регіональних економічних зв'язків, що обумовлено територіальною близькістю.

Структура абсолютного приросту експорту у 2025 р. відображає поєднання двох ключових тенденцій. Спостерігається зміцнення позицій на традиційних і найбільш значущих ринках, передусім у Європі, та відбувається розширення географії зростання за рахунок менш освоєних напрямів. Дана комбінація забезпечує підвищення стійкості експортної діяльності України та створює передумови для подальшої диверсифікації зовнішньої торгівлі в умовах глобальної нестабільності (рис. 7) [15].

Аналіз країн із мінімальним абсолютним приростом експорту України у 2025 році дозволяє виявити не лише напрями уповільнення зовнішньоторговельної динаміки, але й окреслити структурні дисбаланси в географії збуту. Найбільш суттєве зниження обсягів експорту спостерігається в торгівлі з Іспанією, де падіння становило 1,13 млрд дол. США при загальному обсязі 1,73 млрд дол. США. Така динаміка може бути викликана змінами в товарній структурі попиту, посиленням

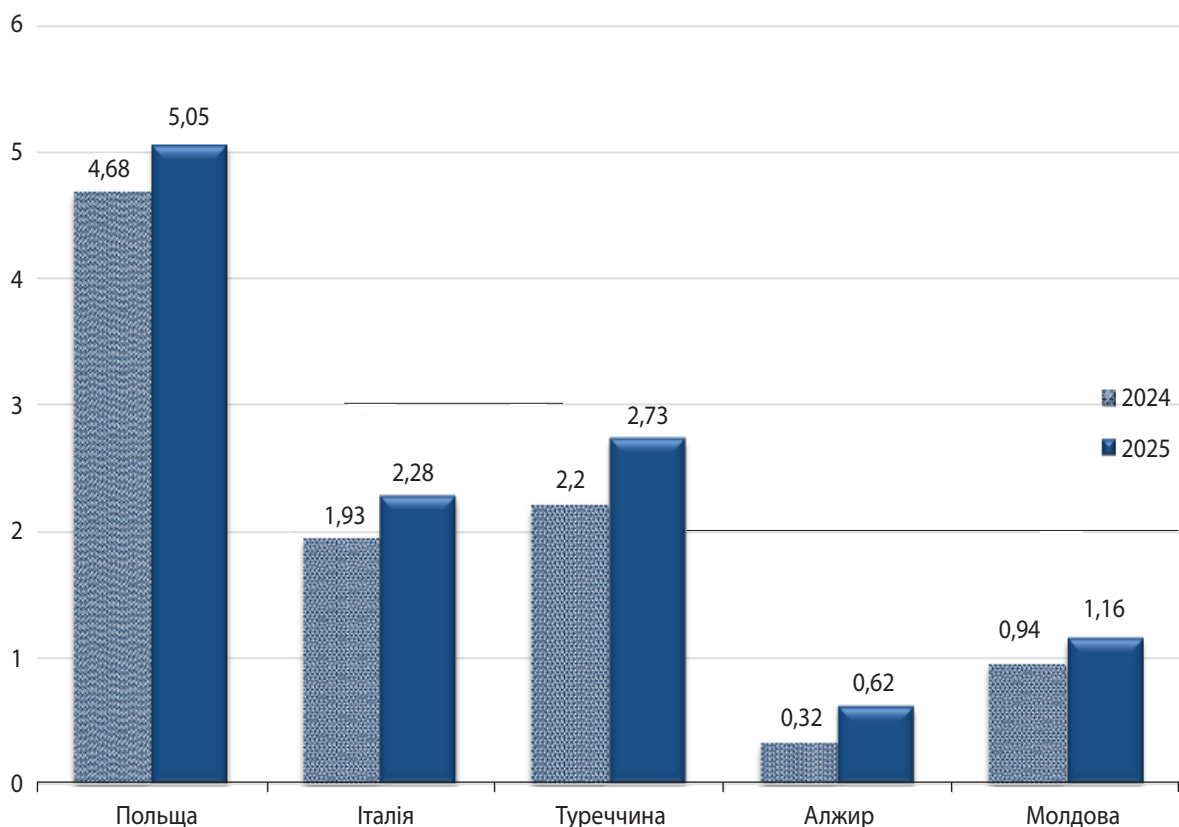

Рис. 7. Топ-5 країн за абсолютним зростанням експорту, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором на основі [15].

конкуренції на європейському ринку та можливіми логістичними обмеженнями, які впливають на стабільність постачань [15].

Подібна тенденція характерна для Китаю, де скорочення експорту становило 0,58 млрд дол. США, що вказує на певне звуження присутності українських товарів на одному з найбільших світових ринків, що може бути пов'язано як зі змінами внутрішнього попиту Китаю, так і з об'єктивними труднощами доступу до цього ринку в умовах війни.

Зниження експорту до Німеччини (–0,37 млрд дол. США) свідчить про певне охолодження торговельної активності з одним із ключових партнерів у межах ЄС. Це може бути наслідком як циклічних коливань попиту, так і поступової трансформації ланцюгів постачання в європейському економічному просторі.

Аналогічні процеси простежуються й у відносинах з Румунією (–0,35 млрд дол. США) та Бельгією (–0,27 млрд дол. США) [15]. У випадку Румунії важливу роль можуть відігравати зміни у транзитно-логістичних потоках, зокрема перерозподіл маршрутів експорту, тоді як для Бельгії характерним є вплив кон'юнктурних факторів і специфіки попиту на окремі групи товарів (рис. 8) [15].

Таким чином, від'ємна динаміка експорту до зазначених країн відображає складний і багатовимірний характер трансформацій у зовнішній торгівлі України. З одного боку, вона свідчить про наявність певних втрат на окремих ринках, з іншого – підкреслює необхідність подальшої диверсифікації експорту та підвищення його гнучкості.

Аналіз географічної структури експорту товарів України за період 2014–2025 рр. свідчить про суттєву трансформацію зовнішньоторговельних пріоритетів країни. Спостерігається стійка тенденція до зростання частки експорту в країни Європи та ЄС, що з 31,8% у 2014 році досягає 67–68% на 2025 рік. Одночасно різко скорочується експорт до країн СНД, що з 27,6% у 2014 році зменшується до 2,5% у 2025 році, відображаючи політичні та економічні зміни після 2014 року та необхідність диверсифікації ринків (табл. 3) [13–16].

Частка експорту до Азії поступово знижується та стабілізується на рівні близько 18%, що свідчить про її вторинну роль у структурі зовнішньої торгівлі. Експорт до Африки та Америки залишається порівняно стабільним, виконуючи функцію диверсифікації ринків збуту, тоді як Австралія та Океанія залишаються маргінальними ринками (рис. 9).

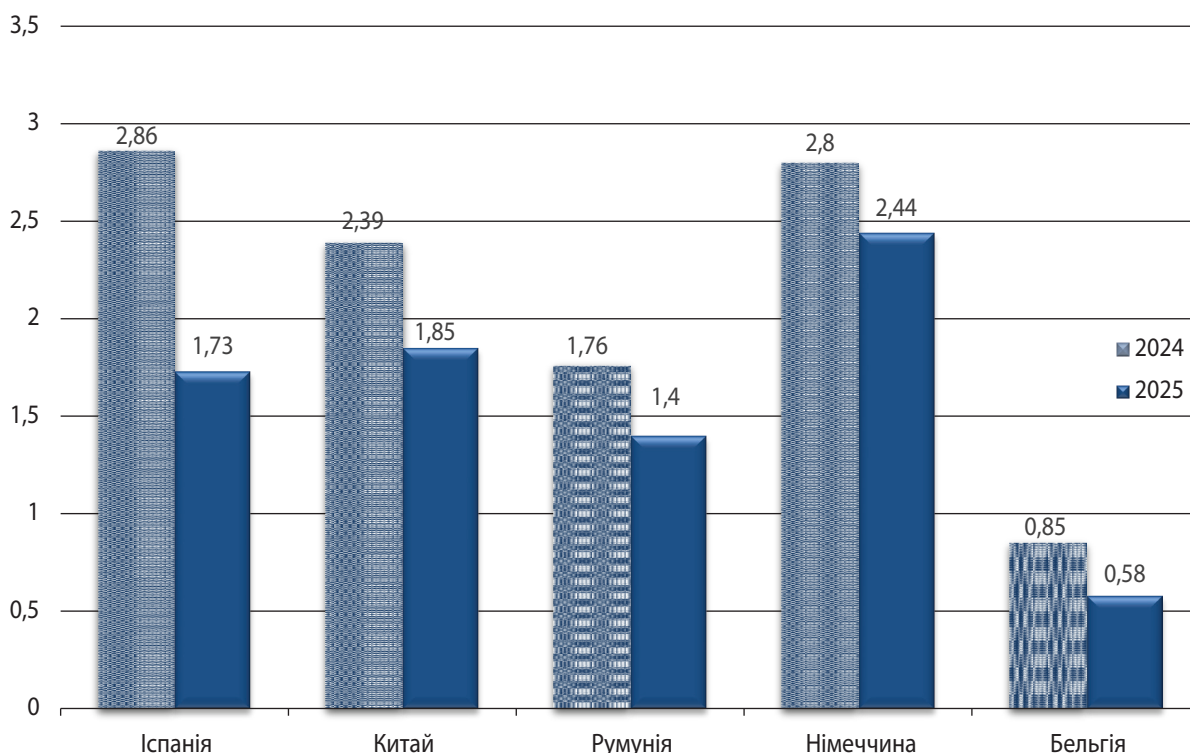

Рис. 8. Топ-5 країн з найбільшим спадом експорту, млрд дол. США

Джерело: розроблено автором на основі [15].

Таблиця 3

Географічна структура експорту товарів України, %

Рік	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія й Океанія	ЄС	Країни СНД
2014	31,8	33,2	12,1	21,5	1,4	32,5	27,6
2015	34,1	32,5	13,0	19,1	1,3	34,5	20,5
2016	37,1	30,5	13,7	17,5	1,2	37,1	16,6
2017	40,5	28,7	13,6	16,0	1,1	40,7	13,0
2018	42,6	28,1	13,3	14,9	1,1	42,9	11,5
2019	41,5	29,4	14,1	13,9	1,1	41,5	10,3
2020	39,7	30,7	14,3	14,2	1,1	39,2	9,3
2021	49,2	31,2	14,8	13,1	1,1	49,9	8,5
2022	63,2	20,1	7,8	8,3	1,1	64,0	5,0
2023	64,5	19,3	7,6	8,0	0,6	64,0	3,5
2024	65,0	18,0	7,0	7,0	0,5	67,0	3,0
2025	67,0	18,5	8,0	8,0	0,5	68,0	2,5

Джерело: розроблено автором на основі [13–16].

У першому півріччі 2025 р. експорт до ЄС скоротився на 6,1% – з 12,2 млн дол. США до 11,5 млн дол. США. Основним фактором цього зниження стало зменшення постачання продуктів харчування та напоїв на 15,7%, а також промислових матеріалів на 4,1%, при цьому ці дві групи формують близько 83% усього товарного експорту до ЄС. По-

при дію автономних торговельних заходів, введених Європейським Союзом до 5 червня 2025 року, вартісні обсяги українського експорту продемонстрували зниження [13–16].

Згідно з імплементаційним Регламентом Комісії ЄС [16] квоти на українську сільськогосподарську продукцію були затверджені в рамках Угоди

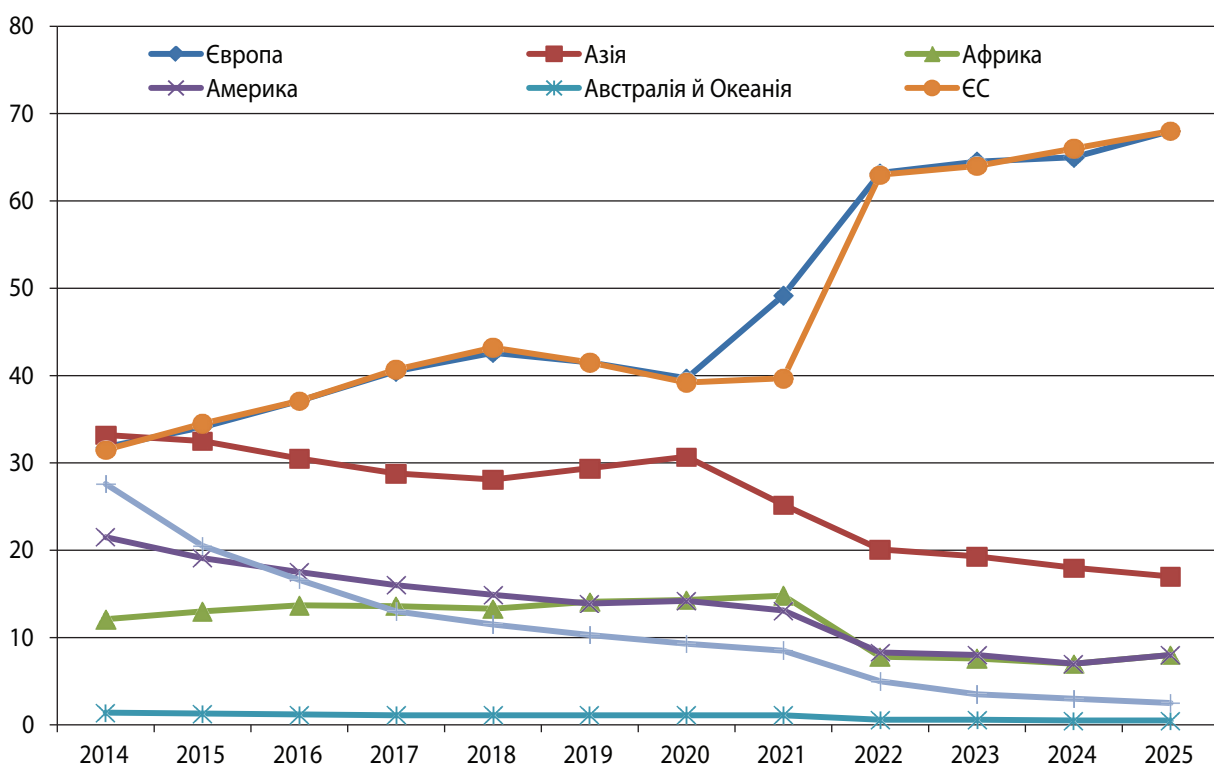

Рис. 9. Географічна структура експорту товарів України, % за 2014–2025 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [13–16].

про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі та діяли до кінця 2025 р. При цьому передбачено модернізацію торговельних відносин, зокрема збереження тарифних квот на чутливі товари (яловичина, свинина, баранина, сигари, сигарети) та збільшення квот на інші продукти або їх повну лібералізацію.

Імпорт товарів із ЄС у першому півріччі 2025 р. показав загальне зменшення на 9,3% до 18,1 млн дол. США, хоча у I кварталі спостерігався приріст на 6,1%. Падіння торгівлі відбулося за всіма основними групами товарів, за винятком капітального обладнання (крім транспортного), що призвело до скорочення від'ємного сальдо в торгівлі з ЄС до 6,6 млн дол. США (табл. 4) [15].

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі товарами України в першій половині 2025 р. дозволяє констатувати формування стійкої моделі просторової переорієнтації торговельно-економічних зв'язків, що відображає глибокі трансформаційні процеси в національній економіці. Домінуюче становище країн ЄС як у структурі експорту (57,5%), так і імпорту (47,3%) свідчить про інституційне та ринкове закріплення європейського

вектора розвитку, що є наслідком як економічної інтеграції, так і адаптації українських виробників до стандартів та вимог внутрішнього ринку Європейського Союзу. Водночас перевищення частки експорту над імпортом, вказує на відносно сприятливу кон'юнктуру для українських товарів, хоча водночас формує ризики надмірної регіональної концентрації зовнішньоторговельних потоків.

Суттєвою характеристикою сучасної структури є виражена асиметрія торговельних відносин з окремими ключовими партнерами, передусім з Китаєм, частка якого в імпорті досягає 21,3%, тоді як в експорті становить лише 4,2%. Така диспропорція відображає структурну залежність України від імпорту продукції з високою доданою вартістю, включно з машинобудівною та електронною продукцією, що підкреслює наявність технологічного розриву та потребу в активізації політики імпортозаміщення та розвитку власного виробничого потенціалу. Аналогічні, хоча й менш виражені, тенденції простежуються у взаємній торгівлі зі США, де імпортна складова (6,0%) переважає експортну (2,7%).

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України в першій половині 2025 р.

Експорт		Імпорт	
Країна	Частка в експорті, %	Країна	Частка в імпорті, %
Країни ЄС	57,5	Країни ЄС	47,3
Туреччина	8,6	Китай	21,3
Країни СНД	4,8	Туреччина	6,6
Китай	4,2	США	6,0
Єгипет	3,9	Велика Британія	1,9
США	2,7	Індія	1,8
Індія	2,0	Швейцарія	1,5
Алжир	1,7	Японія	1,3
Велика Британія	1,5	В'єтнам	1,2
Ліван	1,2	Південна Корея	1,1
Саудівська Аравія	1,0	Країни СНД	1,0
Інші	10,9	Інші	9

Джерело: розроблено автором на основі [15].

Водночас, Туреччина виступає прикладом відносно збалансованого торговельного партнера, зберігаючи значні позиції як в експорті (8,6%), так і в імпорті (6,6%), що свідчить про взаємовигідний характер економічної взаємодії та диверсифікацію товарної структури обміну. Помітною є також роль країн Азії та Африки (зокрема, Єгипту, Індії, Алжиру, Саудівської Аравії), які виконують функцію важливих ринків збуту української продукції, що традиційно має сировинно-аграрну спрямованість, тим самим підтримуючи експортний потенціал України на глобальному рівні.

Окремої уваги заслуговує суттєве скорочення ролі країн СНД у зовнішній торгівлі України: їхня частка становить лише 4,8% в експорті та 1,0% в імпорті, що відображає довгострокову тенденцію до розриву економічних зв'язків та переорієнтацію на альтернативні ринки. Дана динаміка має не лише економічне, але й геополітичне підґрунтя, формуючи нову конфігурацію міжнародної економічної взаємодії України (рис. 10) [13–15].

Сучасна географічна структура зовнішньої торгівлі України характеризується поєднанням високого рівня регіональної концентрації на європейському напрямі, зростанням залежності від імпорту з азійських економік та, водночас, дивер-

сифікацією експортних ринків у напрямі країн, що розвиваються. Виявлені тенденції обумовлюють необхідність реалізації комплексної зовнішньоекономічної стратегії, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національного виробництва, зниження структурних дисбалансів у торгівлі та забезпечення більш збалансованої інтеграції України у світову економічну систему.

ВИСНОВКИ

Узагальнення проведеного дослідження дозволяє сформулювати цілісне бачення сучасного стану та перспектив розвитку експортного потенціалу України в умовах воєнної економіки. Встановлено, що зовнішньоекономічна діяльність держави функціонує як складна адаптивна система, у якій взаємодія внутрішнього виробничого потенціалу, зовнішнього попиту, а також сукупності стимулів і бар'єрів визначає характер і динаміку експортних процесів.

З одного боку, національна економіка демонструє здатність до відновлення та структурної перебудови, що проявляється в розширенні географії експорту, поступовій диверсифікації ринків та частковому зростанні ролі продукції з вищою доданою вартістю. З іншого боку, зберігаються глибокі структурні дисбаланси, зокрема сировинна спрямованість експорту, технологічна

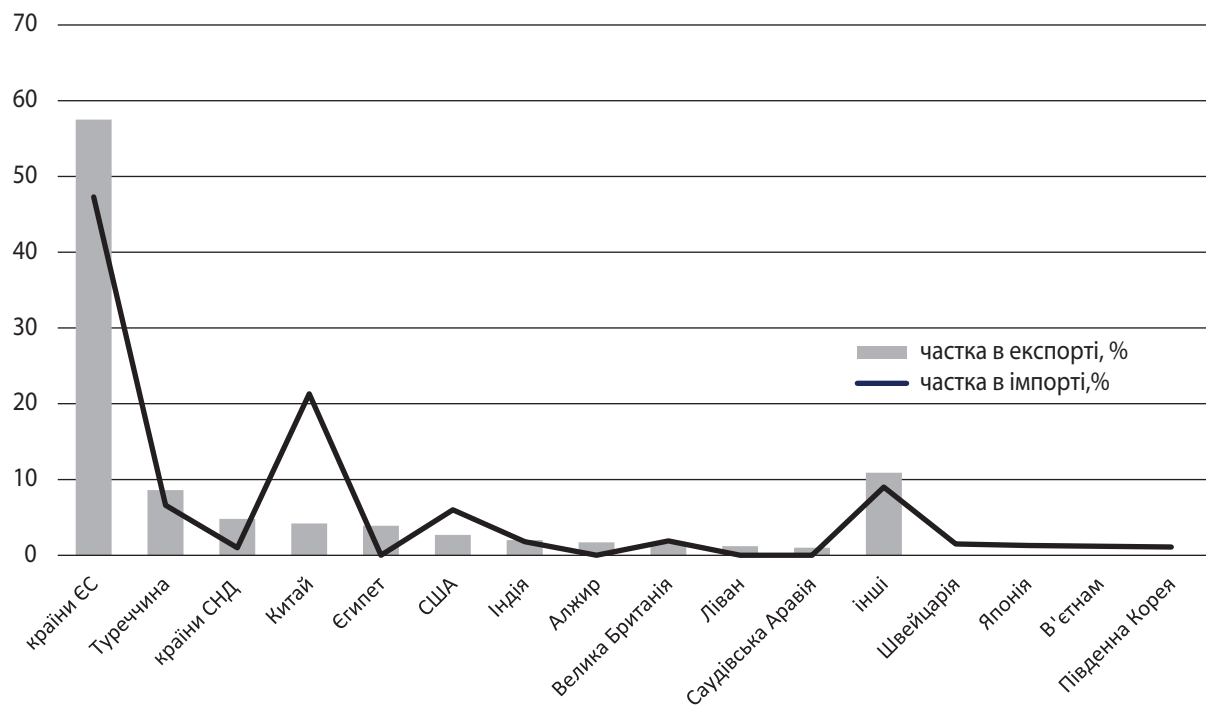

Рис. 10. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України в першій половині 2025 р.
Джерело: розроблено автором на основі [13–15].

залежність від імпорту та висока концентрація торговельних потоків на обмеженому колі партнерів, передусім у межах ЄС.

Подальший розвиток експортного потенціалу повинен ґрунтуватися на поєднанні структурних, інституційних та інфраструктурних змін. Ключового значення набуває переорієнтація експорту на продукцію з більшою доданою вартістю, що потребує розвитку переробної промисловості, технологічної модернізації виробництва та активізації інноваційної діяльності. Логічним продовженням цього є необхідність диверсифікації ринків збуту, що дозволить знизити залежність від окремих регіонів і підвищити стійкість зовнішньоекономічних зв'язків. Водночас критично важливим залишається усунення інфраструктурних обмежень, передусім у сфері логістики, а також посилення інституційної підтримки експортерів через розвиток фінансових, страхових і регуляторних механізмів [3].

Експортний потенціал України в умовах війни слід розглядати як динамічну систему, розвиток якої визначається не лише обсягами ресурсів, але й здатністю економіки до гнучкої адаптації та структурного оновлення. Реалізація комплекс-

ної стратегії, спрямованої на підвищення технологічного рівня виробництва, розширення ринків збуту та мінімізацію внутрішніх і зовнішніх обмежень, є необхідною умовою забезпечення стійкого економічного зростання та ефективної інтеграції України у глобальний економічний простір. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кваша С. М., Павленко О. М., Вакуленко В. Л. Наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності в контексті міжнародних відносин України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>
2. Шпатакова О. Зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни: стан та перспективи. *Věda a perspektivy. Série "Podniková ekonomika"*. 2024. № 9. S. 206–220. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-9\(40\)-206-220](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-9(40)-206-220)
3. Гетьманенко О. О. Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни: аналіз, виклики, та сценарії до 2030 року. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2025. № 4. Т. 2. С. 27–37. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-4-10923>
4. Скляр Л. Б., Максименко М. О. Науково-теоретичні засади розвитку зовнішньоекономічної

- діяльності в умовах воєнного стану. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Т. 10. № 2. С. 341–343.
DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-2-66>
5. Гаврилюк І. І. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-3>
 6. Нудьга А. В., Манаєнко І. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств України в умовах цифрової трансформації бізнесу. *В Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи»*. 2024. С. 148–149. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303765>
 7. Салій Є. Ю., Салій О. О. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 3. С. 58–71.
DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.3.6>
 8. Скопенко Н. С., Євсєєва-Северина І. В., Кириченко О. М., Ніколаєнко С. М. Оцінка втрат українського бізнесу внаслідок війни та ключові напрямки відновлення вітчизняної економіки у післявоєнний час. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 4. С. 11–18.
DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.4.11>
 9. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-XII (у ред. від 26.12.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
 10. Шепель Т. В., Комліченко О. О., Живець А. М. Основи підприємницької діяльності : навч. посіб. Херсон : Олді+, 2022. 305 с.
 11. Шепель Т. В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 49–58.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-49-58>
 12. Експорт та імпорт України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
 13. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. *Державна служба статистики*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/zovnishnoekonomichna-diyalnist>
 14. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки I півріччя 2025 року. *НІСД*. 30.07.2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya>
 15. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/>
 16. Дія Бізнес. *Зовнішньоекономічна діяльність*. URL: <https://guide.diaa.gov.ua/thematic-area/zovnishnoekonomichna-diialnist>
 17. Набрала чинності оновлена Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною (DCFTA). *Голос України*. URL: <https://www.golos.com.ua/article/388191>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statystyky. *Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy* [Commodity structure of foreign trade of Ukraine]. <https://stat.gov.ua/uk/topics/zovnishnoekonomichna-diyalnist>
- Diia Biznes. *Zovnishnoekonomichna diialnist* [Diia Business. Foreign economic activity]. <https://guide.diaa.gov.ua/thematic-area/zovnishnoekonomichna-diialnist>
- Havryliuk I. I. (2024). Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu [Foreign economic activity of Ukraine with the countries of the European Union]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-3>
- Hetmanenko O. O. (2025). Transformatsiia zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy v umovakh viiny: analiz, vyklyky, ta stsenarii do 2030 roku [Transformation of foreign economic activity of Ukraine in the conditions of war: analysis, challenges, and scenarios until 2030]. *Internauka. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, 4(2), 27–37. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-4-10923>
- Holos Ukrainy. *Nabrала chynnosti onovlena Uhoda pro pohlyblenu ta vseokhopliuiuchu zonu vilnoi torhivli mizh Yevropeiskym Soiuzom ta Ukrainoiu (DCFTA)* [The updated Deep and Comprehensive Free Trade Area Agreement between the European Union and Ukraine (DCFTA) has entered into force]. <https://www.golos.com.ua/article/388191>
- Kvasha S. M., Pavlenko O. M. & Vakulenko V. L. (2024). Naukovi zasady rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti v konteksti mizhnarodnykh vidnosyn Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Scientific principles of the development of foreign economic activity in the context of international relations of Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>
- Minfin. *Eksport ta import Ukrainy* [Export and import of Ukraine]. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
- NISD. (2025, July 30). *Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy: pidsumky I pivrichchia 2025 roku* [Foreign trade of Ukraine in goods: results of the 1st half of 2025]. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya>
- Nudha A. V. & Manaienko I. M. (2024). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv Ukrainy v umovakh tsyfrovoy transformatsii biznesu [Foreign economic activity of enterprises of Ukraine in the conditions of digital transformation of business]. *V Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektivy»* [V International scientific and practical conference "Business, innovation, management: problems and prospects"] (p. 148–149). <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303765>

- Ofitsiyni sait Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. <https://customs.gov.ua/>
- Salii Ye. Yu. & Salii O. O. (2023). Zminy u zovnishnoekonomichnii diialnosti Ukrainy v umovakh viiny [Changes in the foreign economic activity of Ukraine in the conditions of war]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, 3, 58–71. <https://doi.org/10.30838/EP.201.304-310>
- Shepel T. V. (2021). Suchasni realii ta perspektyvy rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy [Modern realities and prospects of development of foreign trade of Ukraine]. *Biznes Inform*, 1, 49–58. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-49-58>
- Shepel T. V., Komlichenko O. O. & Zhyvets A. M. (2022). *Osnovy pidpriemnytskoi diialnosti: navch. posib.* [Basics of entrepreneurial activity: study guide]. Kherson: Oldi+.
- Shpatakova O. (2024). Zovnishnoekonomichna diialnist v umovakh viiny: stan ta perspektyvy [Foreign economic activity in the conditions of war: state and prospects]. *Věda a perspektivy. Série "Podniková ekonomika"*, 9, 206–220. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-9\(40\)-206-220](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-9(40)-206-220)
- Skljar L. B. & Maksymenko M. O. (2025). Naukovo-teoretichni zasady rozvytku zovnishnoekonomichnoi

- diialnosti v umovakh voiennoho stanu [Scientific and theoretical principles of the development of foreign economic activity under martial law]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, 2(10), 341–343. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-2-66>
- Skopenko N. S., Yevsieieva-Severyna I. V., Kyrychenko O. M. & Nikolaienko S. M. (2023). Otsinka vtrat ukrainskoho biznesu vnaslidok viiny ta kluchovi napriamky vidnovlennia vitchyznianoï ekonomiky u pisliavoiennyi chas [Assessment of the losses of Ukrainian business due to the war and key areas of recovery of the domestic economy in the post-war period]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 4, 11–18. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.4.11>
- Zakon Ukrainy «Pro zovnishnoekonomichnu diialnist» vid 16 kvitnia 1991 r. № 959-XII (u red. vid 26.12.2024 r.) [Law of Ukraine "On Foreign Economic Activity" dated April 16, 1991 No. 959-XII (as amended on December 26, 2024)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>

Стаття надійшла до редакції / Received: 10.03.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 23.03.2026
Опубліковано / Published: 30.04.2026

УДК 330.322
JEL: E22; F21
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-3-80-88>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

©2026 КОЛЯДА О. В.

УДК 330.322
JEL: E22; F21

Коляда О. В. Тенденції розвитку іноземного інвестування в умовах воєнного стану

Мета статті полягає в комплексному дослідженні трансформації процесів іноземного інвестування в умовах геополітичної нестабільності та збройних конфліктів, з особливим фокусом на досвіді України у 2021–2025 роках. Актуальність роботи зумовлена необхідністю переосмислення механізмів залучення капіталу в економіку країни, що перебуває у стані активної війни, та визначення нових пріоритетних галузей для повоєнного відновлення. Об'єктом дослідження є процеси руху іноземних інвестицій у країнах із воєнними конфліктами. Проаналізовано тенденції руху капіталу у країнах, які зазнали воєнних потрясінь у ХХІ ст., зокрема Сирія, Лівія, Ірак, Афганістан, доводячи, що війни зазвичай призводять до ефекту «flight-to-safety» та обнулення капітальних потоків, окрім випадків екстрактивних галузей. Основну увагу приділено аналізу динаміки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україні. Виявлено «аномалію відновлення» 2023–2024 років, коли попри бойові дії спостерігалось зростання інвестицій – до 4,8 млрд дол. США. Проаналізовано структуру цих надходжень, де 75% складають реінвестовані прибутки існуючих компаній, що пояснюється дією валютних обмежень та стратегічною адаптацією іноземного бізнесу. Проаналізовано структурні зміни в галузевих пріоритетах інвесторів протягом 2021–2025 рр. Установлено, що у 2025 р. лідерами залучення капіталу стали енергетика (32%) та оборонно-промисловий комплекс (18%), що свідчить про докорінну зміну інвестиційних пріоритетів порівняно з довоєнним 2021 р., де домінували традиційна промисловість і торгівля. Особливо досліджено географічне походження капіталу та регіональну специфіку інвестування в межах України. Доведено, що лише чотири області змогли наростити обсяги ПІІ за час повномасштабного вторгнення. У висновках підкреслюється, що подальше залучення інвестицій критично залежить від розвитку механізмів страхування воєнних ризиків та державної підтримки інноваційних секторів.